

ברנר איש הצחוק

תמלול הקלטה מ-1963

רם בן-אפרים: מר שופמן, אתה היית ממודעיו של יוסף חיים ברנר, ועל כן הייתי רוצה להציג בפניך שורה של שאלות על ברנר האדם, ברנר האדם ההוגה, ברנר הסופר. על מה היה ברנר משוחח עימך, איזה אופי נשאו השיחות איתו? התגלות הלב, החיטוט הפנימי – האם נהג להשמיע באוזניך דברים אלה? מה היו הבעיות שהטרידו את ברנר בתקופה בה הכרת אותו? מה הייתה השקפתו על החיים, כיצד היה מסביר אותה, וכיצד באה על ביטוייה בחיי יומיום? כיצד הצטייר אצל ברנר דיוקן האדם? האם הוא היה מיואש או נוטה לייאוש? היה מרבה לבכות, לשקוע בדפרסיה נפשית? האם היו לברנר הרגלים אישיים מיוחדים? איך היה מתנהג בזמן הכתיבה? האם היה מקפיד עם עצמו: אוכל, לבוש, הופעה וכו'? האם סיפר לך על ילדותו? מה היו הדברים או הערכים שהיו יקרים לברנר? מי היו האנשים, הסופרים, הוגי הדעות, שהשפיעו עליו?

שופמן: אוי! הקשית לשאול מר בן-אפרים. ברשימתי 'ברנר בלכוב' יש בעצם תשובה כמעט על רוב השאלות. מה אני יכול להוסיף? כל המוסיף גורע, ובכל זאת, פטור בלא כלום אי אפשר. על מה דיברנו אז? ודאי דיברנו על דברים של מה בכך. אילו ידענו אז שבעוד חמישים שנה יושמעו הדברים ב'קול ישראל', היינו מדברים אחרת. האמנם אני יכול לענות על השאלה כיצד הצטייר אצל ברנר דיוקן האדם... כיצד הצטייר אצל ברנר דיוקן האדם? על שאלה כזאת אני מוכרח לחשוב חצי שנה לפחות, ואתה רוצה תשובה על רגל אחת. השפעות? ממי הושפע ברנר ביצירתו? לגבי ברנר אין לדבר על השפעות. אישיות חזקה כמוהו אינה מקבלת מרות. הוא אמנם העריץ את פלוני ואלמוני אבל כתיבתו הייתה עצמאית בהחלט, כתיבתו הייתה ברנרית ורק ברנרית. דפרסיות? ודאי היו דפרסיות אבל בזיכרוני נשאר דווקא ברנר הצחוק. הוא צחק תכופות – ואיך צחק! הוא

התגלגל מצחוק ממש. מרבים לדבר על ברנר הקודר, איש הייאוש. אבל אין מכירים את ברנר איש הצחוק. הומוריסט על פי דרכו היה ברנר. בסיפוריו

מצויות פניני הומור דק מן הדק. הנה בסיפורו 'מכאן ומכאן' הוא מספר כיצד ישב פעם כהרגלו אצל אריה לפידות, זהו א.ד. גורדון, ושניהם שוחחו על מה ששוחחו. בחוץ ישבו, לפני חלון ביתם... לפני חלון ביתו של לפידות. תוך כך הוא שומע שנכנסה לבית כלתם, אשת בנם, והיא שואלת את חמותה, את אשת לפידות, את הינדה מרת הנפש, על חמה, על לפידות: עם מי הוא מדבר שם, עם הסופר? והינדה עונה "מיט וועמען וועט ער רעדן", היינו, "אלא עם מי ידבר?" זאת היא דוגמא אחת מני אלף. ובכן, לא דפרסיות, לא ייאוש, לא בכי, אלא צחוק. וגם קריאות של

ברנר ושוּפמן, 1908

התפעלות, של אקסטאזה. תכופות היה מתפעל מאנשים פשוטים, מאנשים אפורים, יומיומיים, שהתלקטו אליו מכל צד. בכל אחד מהם גילה משהו מיוחד, משהו נפלא, משהו נעלה, ופשוטי עם אלה נתעלו פתאום בעיני עצמם, פתאום ראו את עצמם והנה הם אנשים חשובים מאוד, ברנר העלה ורומם אותם. כי הנקודה המרכזית במהותו הייתה אהבה אל האדם באשר הוא אדם, אהבה ורחמים אל האדם הקטן, אל האדם הבודד, אל האדם של אם אין אני לי מי לי. ופשוטי עם אלה השיבו לו אהבה, אהבה תחת אהבה. הוא דר בחדר אצל משפחת פועלים ענייה. ועד היום אני זוכר את הנעימה בה פנו אליו: "מר ברנר"; האישה במיוחד... לנעימה כזאת בה הגו את השם, את השם ברנר, לנעימה כזאת לא כל אדם זוכה. פעם בקיץ התיישב בתוך חורשה ליד העיירה ז'ולקבי, אצל משפחה נוצרית, משפחת איכרים – וצריך היה לראות כיצד גם אלה התקשרו אליו. במקרה הייתי נוכח בשעת הפרידה, כשהוא עמד לשוב העירה. האיכר והאיכרה התנשקו עמו עם דמעות בעיניהם. כזה היה ברנר ואידך פירושא.